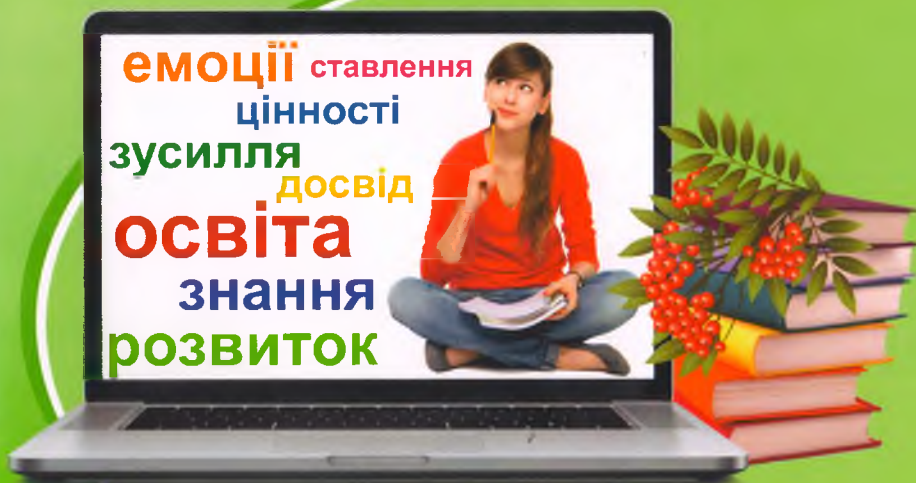

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (практичний модуль)

*Навчально-методичний посібник
для студентів-філологів
закладів вищої освіти
(скорочений курс)*

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Факультет української філології
Кафедра української мови та методики її навчання

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (практичний модуль)

**Навчально-методичний посібник
для студентів-філологів
закладів вищої освіти
(скорочений курс)**

Укладачі: І. І. Коломієць, В. О. Шиманська

Умань
2020

УДК 811.161.2'38 (075.8)

С 80

*Розглянуто та рекомендовано до друку вченою радою
факультету української філології
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини, протокол № 4 від 21 жовтня 2020 р.*

Рецензенти:

Гонца І. С. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Розгон В. В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

С 80 Стилістика української мови (практичний модуль) : навчально-методичний посібник для студентів-філологів закладів вищої освіти (скорочений курс) / укладачі І. І. Коломієць, В. О. Шиманська. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. – 130 с.

Навчально-методичний посібник підготовлено для студентів-філологів закладів вищої освіти денної та заочної форм навчання (скорочений курс).

Посібник містить програму дисципліни «Стилістика української мови», теми лекцій, тематику та плани практичних і лабораторних занять, питання для самоконтролю, орієнтовні тестові завдання, комплекс завдань для домашньої роботи та самостійного опрацювання, підсумкового контролю, список основної та додаткової навчальної літератури, перелік повідомлень і рефератів із циклу індивідуальних навчально-дослідних завдань.

Пропоноване видання також включає зразки текстів для стилістичного аналізу мовних явищ, предметний покажчик основних лінгвостилістичних понять і категорій.

УДК 811.161.2'38 (075.8)

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТИЛІСТИКИ. ФУНКЦІОНАЛЬНА СТИЛІСТИКА	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СТИЛІСТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ	25
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	103
ДОДАТКИ	109
Предметний покажчик основних лінгвостилістичних понять і категорій	109
Перевірка й контроль стилістичних знань, умінь і навичок....	113
Зразки текстів для стилістичного аналізу	122

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою викладання дисципліни «Стилістика української мови» є підвищення загального мовного рівня студентів. Навчальний курс безпосередньо пов'язаний із проблемами функціонування мови в суспільстві, науковим обґрунтуванням правил організації мовних одиниць залежно від вибору типів мовлення у різних сферах суспільної комунікації, питаннями вдосконалення культури усного й писемного мовлення.

Курс «Стилістика української мови» передбачає оволодіння студентами стилістичною системою української мови, тобто глибоке, усвідомлене вивчення мовцями стилістики ресурсів і функціональної стилістики; вироблення вмінь і навичок визначати стилістичні ознаки мовних одиниць у текстах усіх стилів; ознайомлення зі стилістичними прийомами і способами використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови; вироблення вмінь оцінювати стилістичні можливості (потенціал) мовних засобів; закріплення стилістичних навичок за допомогою конструювання стилістично довершеного тексту; оволодіння текстотворенням в усіх функціональних стилях, підстилях і жанрах; піднесення культури творчого, професійного і щоденно-побутового мовлення; розвиток мовного чуття і мовного смаку.

Основні завдання курсу стилістики сучасної української мови зосереджуються на двох її планах: теоретичному, що зводиться до розв'язання основних проблем, які постають перед стилістичною наукою, і практичному, що торкається питань вмілого, майстерного використання виражальних засобів мови у різних сферах та ситуаціях спілкування. Успішне розв'язання теоретичних завдань стилістики дасть основу для вирішення її практичних завдань.

У результаті вивчення курсу студенти повинні **знати**:

- лінгвостилістичну термінологію (понятійний апарат: стиль, стиль мови і стиль мовлення, конотація, стилістичне значення, стилістичні засоби, стилістема, експресивність, стилістичні норми тощо);
- основні принципи та критерії класифікації та внутрішньо-жанрової диференціації стилів;
- витоки, формування і становлення функціональних стилів української літературної мови, основні етапи їх розвитку;

- систему стилів сучасної української мови, їхні мовностильові особливості, співвідношення функціональних стилів і форм мовлення, процеси взаємодії стилів та їх цілісність;

- норми сучасної української літературної мови, як усного, так і писемного мовлення, не припускати змішування мов;

- стилістичні ресурси мови (стилістичний інвентар мови) та закономірності функціонування мовних одиниць усіх рівнів у межах кожного зі стилів;

- співвідношення в стилістиці української мови національно-специфічних стилістичних рис та інтернаціональних, співвідношення онтологічних і власне стилістичних проблем.

Виразально-функціональний аспект мовних одиниць залежить від їх матеріальної природи, мовної якості, тому з розвитком і поглибленням знань про мовні одиниці, їх системні якості розширюються й уточнюються знання про їх стилістичні ознаки і можливості.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- визначати мовленнєву системність стилів української мови, що утворюється в процесі мовленнєвої діяльності з мовного матеріалу під дією позамовних чинників;

- розкривати закономірності функціонування української мови в різних сферах суспільного життя та ситуаціях спілкування;

- аналізувати мовні явища з функціональної точки зору, виділяти і визначати стилістичні якості мовних одиниць усіх рівнів у текстах різних стилів на тлі міжстильових, стилістично нейтральних мовних засобів;

- визначати жанрово-стильові та мовні ознаки текстів;

- помічати й оцінювати стилістичні ефекти в тексті та виявляти стилістичні засоби, за допомогою яких вони досягаються;

- досконало володіти стилістичними прийомами та способами використання мовних ресурсів залежно від комунікативної ситуації;

- свідомо добирати найдоцільніші фонетичні, лексичні, фразеологічні та граматичні засоби в усному та писемному мовленні відповідно до задуму, стилю й експресивно-емоційної спрямованості висловлювання;

- грамотно, стилістично мотивовано моделювати тексти у межах заданого стилю та жанру;

- виконувати стилістичний аналіз тексту різностильової приналежності;

- диференціювати стилістичні помилки і виправляти їх, редагувати тексти;

- достатньо й доречно застосовувати стилістичний матеріал на уроках рідної мови та підвищувати культуру мовлення школярів.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

1. Стилїстика: змїст і завдання дисциплїни. Методи лїнгвостилїстичних дослїджень.

2. Основнї поняття і категорїї стилїстики.

3. Структура стилїстики. Теоретичнї й практичнї аспекти лїнгвостилїстичних дослїджень.

4. Стилїстика у системї лїнгвїстичних дисциплїн. Взаємодїя з їншими науками.

5. Загальнї положення вивчення стилїстики в шкїльнму курсї української мови. Особливостї вивчення стилїстики у старшїй школї.

6. Стилїстична система мови. Взаємодїя експресивних та функцїональних стилїв.

7. Колоритно-стилїстичнї рїзновиди мови.

8. Проблемнї питання функцїонально-стилївової диференцїацїї української мови (подїл на структурно-функцїональнї стилї). Короткї вїдомостї з їсторїї розвитку стилїв.

9. Стилї як основне поняття стилїстики (стилї мови і мовлення). Основнї критерїї визначення функцїонального стилю.

10. Мовленнєво-функцїональна специфїка офїцїйно-дїлового стилю. Взаємодїя з їншими стилями.

11. Структурно-функцїональнї та стилетвїрнї особливостї наукового стилю. Взаємодїя з їншими стилями.

12. Мовностилїстична своєрїднїсть публїцистики: жанровї рїзновиди, взаємодїя з їншими стилями.

13. Художнїй стилї як особливий рїзновид мови.

14. Розмовно-побутовий стилї як найдавнїший рїзновид мови і мовлення.

15. Конфесїйний стилї мови і мовлення, його мїсце і роль у стилїстичнїй системї.

16. Епїстолярний стилї як окрема функцїонально-стилївова органїзацїя мови.

17. Функцїональнї стилї у шкїльнїй практицї вивчення рїдної мови.

18. Проблеми фоностилїстики. Евфонїя як галузь фоностилїстики.

19. Фоніка як галузь фоностилістики. Засоби звукової організації тексту (наголос, інтонація, звукоповтори) та їх стилістичні можливості.

20. Звукопис тексту, фоносемантичні зв'язки. Явище звуко-символізму.

21. Засоби експресивної графіки (пунктуаційні та друкарські знаки вираження тексту).

22. Евфонія та фонографічні засоби вираження тексту в шкільному курсі вивчення української мови та літератури.

23. Унормованість як ознака української літературної мови. Норми усного літературного мовлення, стилістичні норми, їх вивчення у шкільному курсі рідної мови.

24. Лексико-граматичні норми. Їх опрацювання у шкільному курсі.

25. Загальна характеристика лексичної стилістики. Проблема функціонально-стилістичного розшарування словникового складу мови.

26. Полісемія, омонімія, паронімія, прийоми реалізації їх стилістичних потенцій.

27. Синонімія, антонімія, прийоми реалізації їх стилістичних потенцій.

28. Стилiстична характеристика загальноповживаної лексики. Стилiстичні можливості іншомовних слів.

29. Номінативні та стилістичні функції вузькоспеціальної лексики (за сферою уживання).

30. Лексика активного і пасивного складу у стилістичному аспекті.

31. Стилiстичні функції експресивно-емоційної та розмовно-просторічної лексики (лексика усного мовлення).

32. Лексика писемного мовлення (книжна лексика) та її функціонально-стилiстична характеристика.

33. Лексичні засоби стилістики в шкільному курсі вивчення рідної мови.

34. Тропіка та її системний характер (класифікація). Лінгвістична природа тропів.

35. Лексико-граматичне вираження та специфіка уживання тропів у різних стилях. Тропи у системі шкільних дисциплін.

36. Фразеологічне багатство мови: крилаті вислови, афоризми та їх різновиди. Фразеологія та її стилістичні можливості у шкільній практиці викладання рідної мови.

37. Стилiстичнi прийоми iндивiдуально-авторського використання фразеологiчних засобiв мови (контамінацiя, трансформацiя тощо).

38. Функцiонально-стильова диференцiацiя фразеологiчних засобiв мови.

39. Експресивнi якостi розмовної та художньої фразеологiї. Стилiстичнi функцiї фразем.

40. Стилiстичний пiдхiд до питань словотвору: афiксальна стилiстика, стилiстика морфем. Роль словотвiрного афiкса у словi, типи взаємодiї афiкса з коренем. Стилiстична диференцiацiя засобiв словотвору.

41. Стилiстичнi групи морфем. Стилiстичнi властивостi суфiксацiї. Безафiкснi утворення.

42. Префiксальнi утворення та їх стилiстичнi завдання.

43. Основоскладання, словоскладання, подвоєння слiв та їх стилiстичнi можливостi. Стилiстичнi засоби словотворення в шкiльному курсi вивчення української мови.

44. Поняття морфологiчної стилiстики, стилiстичний аналіз морфологiчних форм i категорiй. Морфологiчнi засоби стилiстики на уроках рiдної мови.

45. Самостiйнi частини мови та їх форми у стилiстичнiй сферi (стилiстичнi особливостi використання). Вигук як нацiонально-специфiчний засiб мови.

46. Стилiстика службових частин мови. Модальнi слова, слова категорiї стану та їх стилiстичне призначення.

47. Стилiстичнi властивостi граматичної категорiї роду (прийоми взаємозамiни). Клична форма iменникiв.

48. Стилiстичнi властивостi граматичної категорiї числа (прийоми взаємозамiни). Власнi та загальнi назви, їх стилiстична спроможнiсть.

49. Словозмiннi паралелi рiзних частин мови та їх стилiстичнi якостi. Засоби вираження мiри якостi у рiзних стилях.

50. Стилiстичнi аспекти дiєслiвних форм i категорiй.

51. Питання стилiстичного синтаксису. Вивчення явищ стилiстичного синтаксису у шкiльному курсi української мови.

Домашнє завдання:

1. Дібрати вислови відомих науковців, діячів культури, майстрів художнього слова про багатство стилістичної системи української мови, її мовно-виражальних засобів.

2. Графічно відтворити модель *структури стилістики*, а також її *взаємодії з іншими науками і навчальними дисциплінами* (питання 1, 4).

**На аркуші паперу формату А4 (комп'ютерна верстка)*

3. Накреслити схему «*Стилістична система мови*».

**На аркуші паперу формату А4 (комп'ютерна верстка)*

4. Дібрати зразки текстів різних стилів. Для цього використайте твори художньої літератури, матеріали преси, підручники тощо. Усно охарактеризуйте найголовніші ознаки кожного.

**На аркуші паперу формату А4 (комп'ютерна верстка)*

5. Зафіксувати вияви колоритно-стилістичних різновидів українського літературної мови у межах різних стилів.

**На аркуші паперу формату А4 (комп'ютерна верстка)*

Питання для самоконтролю:

1. Сформулюйте визначення стилістики як лінгвістичної галузі знань. 2. Що є об'єктом і предметом вивчення стилістики? Назвіть її основні завдання. 3. Чим відрізняється часткова стилістика від загальної стилістики? До якої з них належить стилістика сучасної української літературної мови? 4. Чому розрізняють стилістику мови і мовлення? 5. Що вивчає стилістика художньої мови? У чому полягає її відмінність від літературознавчої стилістики? 6. Що досліджує стилістика тексту? 7. Що єднає практичну стилістику з культурою мови? 8. Чому стилістика сучасної української літературної мови є завершальним розділом науки про неї? Які галузі виокремлюють у стилістиці мовних ресурсів? 9. Назвіть і охарактеризуйте основні поняття і категорії стилістики. 10. У чому своєрідність стилістичного аналізу мовних одиниць? 11. Розкрийте сутність методів стилістики. 12. Які основні стилістичні прийоми використання мовних засобів Вам відомі? 13. З якими науками взаємодіє стилістика (суміжні лінгвістичні дисципліни, комплекс нелінгвістичних дисциплін)? 14. Визначте поняття «стилістична система мови». 15. Що таке стиль мови і стиль мовлення? У чому полягає відмінність між цими поняттями? 16. Назвіть основні критерії виділення функціонального стилю. Визначте поняття жанру. 17. Якими стилями представлена сучасна функціонально-стильова класифікаційна система української літературної мови? Проілюструйте текстовими матеріалами. 18. Дайте визначення експресивного стилю. Як проявляється на сучасному етапі взаємодія експресивних стилів із функціональними? Відповідь підтверджуйте прикладами. 19. Визначте поняття колоритно-

стилістичного різновиду мови та специфіку кожного із них. Наведіть приклади текстів різних стилістичних колоритів.

Тестові завдання

1. Значити, що вивчає лінгвостилістика:

- а) звуки та букви;
- б) стилістичні ознаки мовних одиниць;
- в) граматичні категорії;
- г) орфограми у словах.

2. Завершити твердження. Стилїстика мови – це...

- а) функціональна стилїстика, що вивчає використання стилїстичних засобів в суспільній чи індивідуальній мовній практиці;
- б) стилїстика мовних ресурсів, яка вивчає, описує і квалїфікує стилїстичні засоби національної мови і поза контекстом;
- в) вчення про функціональні та індивідуальні стилї й мовні засоби, які їх створюють.

3. Завершити твердження. Стилїстично марковані засоби української мови – це...

- а) елементи мови, що не мають певної функціонально-стильової закрїпленості;
- б) елементи мови, здатні виражати емоційно-оцінну, експресивну чи функціонально-стильову інформацію;
- в) сукупність морфологічних та синтаксичних одиниць;
- г) сукупність фонетичних, лексичних одиниць.

4. Завершити твердження. В основі розрізнення стилів мовлення лежить...

- а) свосрідність мовлення індивіда;
- б) сфера використання;
- в) форма спілкування (усна чи писемна);
- г) ступінь експресії думок, волї, почуттів, емоцій, настанов.

5. Завершити твердження. Стилїстичні норми регулюють...

- а) правильне наголошення та вимову слів;
- б) доречний вибір слова або синтаксичної конструкції відповідно до умов спілкування і стилю викладу;
- в) вибір морфем та їх поєднання у складі нового слова;
- г) правильне написання слів.

6. Обрати рядок, в якому визначено поняття індивідуального стилю:

- а) різновид мовлення з властивими йому засобами, використовуваний для реалізації однієї з суспільних функцій мови;
- б) сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших, робить її неповторною та оригінальною;

СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (практичний модуль)

**Навчально-методичний посібник
для студентів-філологів
закладів вищої освіти
(скорочений курс)**

Укладачі: І. І. Коломієць, В. О. Шиманська

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 03.11.2020 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 7,55

Тираж 100 прим. Замовлення № 2557

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Садова, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavisadova@gmail.com